

IZRAEL ÁLLAM MEGALAKULÁSA ÉS AZ ALGÉRIAI NEMZETI MOZGALOM

Izrael megalakulásának körülményei ma már ismertek, és arról is sokat tudunk, hogy a kérdésben érintett népek és országok hogyan reagáltak a Közel-Kelet történelmét alapvetően meghatározó eseményre. A nagyhatalmak magatartását világpolitikai megfontolások motiválták, s nyilvánvaló módon saját érdekeiknek megfelelően szavaztak az ENSZ-ben minden alkalommal, amikor a palesztinai kérdés napirendre került.

A második világháború és a holokauszt után nemcsak Franciaország, de egész Európa politikai színteréről kiszorult az antiszemitizmus. A zsidó nép társadalmi helyzetének rehabilitációja morális követelményként jelentkezett mindenütt. Franciaországban ez azonban nem jelentette automatikusan a cionizmus politikai legitimációját. Nem szabad megfeledkezni arról, hogy a háború előtt, a III. Köztársaság idején a franciák többnyire ellenségesek voltak a cionizmussal szemben, amit német „találmánynak” tartottak. Úgy látták, hogy a zsidó nacionalisták szembehelyezkednek a francia asszimilációs szellemmel, később pedig annak a brit politikának a szolgálatába szegődnek, amely a két világháború között a közel-keleti francia mandátumokat, Szíriát és Libanont szerette volna megszerezni. Érdekes módon a gyarmati körök azért ellenezték a zsidó állam létrehozását, mert attól tartottak – nem minden alap nélkül –, hogy a cionista törekvések a palesztinai arab lakosság elköltöztetését és földjeik elvesztését fogják eredményezni, ami az arab világ egységesülése idején ezeknek a népeknek az összefogását válthatja ki a zsidók ellen.¹

A kérdés rendezése komoly belpolitikai vitákat váltott ki és megosztotta a közvéleményt. Szinte minden nagyobb párt vezetésében voltak olyan politikusok, akik támogatták a cionista elképzeléseket. Különösen igaz volt ez a szocialista pártra, amelynek több prominens személyisége (Léon Blum, Édouard Depreux, Jules Moch) is jó viszonyt ápolt a cionista mozgalom vezetőivel. Ugyanakkor a politikai centrum és a jobboldal egyes képviselői aggódtak amiatt, hogy a zsidóknak nyújtott francia támogatás esetleg zavargásokat provokálhat az észak-afrikai protektorátusokban és Algériában. A francia állam mindent egybevéve igyekezett támogatást nyújtani a cionistáknak a fegyverek beszerzése, a kiképzés és a bevándorlás terén. Európából zsidók ezrei Franciaországon keresztül jutottak el Palesztinába, majd később Izraelbe.²

A francia diplomácia azonban – a közvélemény szimpátiája ellenére – visszafogott maradt a zsidók céljait illetően. Az erőteljes amerikai nyomás is közrejátszott abban, hogy Franciaország megszavazta az ENSZ 1947. november 29-i felosztási határozatát, de csak hosszas habozás után, amikor már úgy tűnt, hogy tartózkodni fog vagy egyenesen ellene szavaz. Ez a bizonytalanság nagymértékben Georges Bidault külügyminiszternek volt köszönhető, aki ugyan személy szerint szimpatizált a cionista törekvésekkel, de mint a francia diplomácia első számú emberének más szempontokra is tekintettel kellett lennie. A túlnyomó többségben katolikus Franciaország számára sohasem lehetett közömbös például a Vatikán álláspontja, amely igen tartózkodóan közelítette meg az önálló zsidó állam kérdését. Ennél a kétségtelenül lényeges szempontnál mégis sokkal többet jelentett az, hogy nem hagyhatta figyelmen kívül az észak-afrikai arab lakosság véleményét és érzékenységét.

Az arab országok és népek szinte teljesen egyformán viszonyultak a problémához. Mind a Közel-Keleten, mind a Maghrebben élesen elítélték a világszervezet felosztási határozatát, majd a második világháborút követő években jelentkező terrorista hullám után – amelynek során a zsidó és az arab szélsőségesek a polgári lakosság és a terület felett fennhatóságot gyakorló brit hatóságok ellen egyik akciójukat a másik után hajtották végre – Izrael születése váltott ki felháborodást az arabok körében. Az algériai nemzeti mozgalom reakciói azért különösen érdekesek, mert a közel-keleti, jórészt már független arab nemzetektől eltérően nemcsak vallási, kulturális és politikai okok miatt utasították el a zsidó állam létrejöttét, hanem az első arab–izraeli konfliktus révén az algériai nacionalisták antikolonialista harcot is folytattak a francia gyarmatosítók ellen.

Algéria belpolitikai helyzete ezekben az években rendkívül zaklatott volt. A második világháború befejeződésével egy időben felkelés tört ki az ország keleti részén, amely a gyarmatosító hatalom ellen irányult és a függetlenség megteremtését tűzte ki célul. A franciák brutálisan vérbe fojtották a lázadást, az áldozatok száma meghaladta a tízezret. A háború alatt megerősödő és egységesülő nemzeti mozgalmat minden eszközzel igyekeztek visszaszorítani, a kommunista párton kívül minden politikai erőt betiltottak.

A következő időszak – ha lehet – még tovább fokozta a belpolitikai küzdelmeket, megkezdődtek ugyanis Franciaországban az alkotmánycsaták, amelyek – lévén Franciaország szerves része – Algéria jövőjéről is szóltak. A gyakran rendkívül heves politikai vitákat sűrűn megrendezett helyhatósági és parlamenti választások kísérték, miközben több alkalommal referendumokat is tartottak. A nemzeti mozgalom különböző irányzatai ezekben a vitákban és politikai küzdelmekben kristályosodtak ki, és alakították ki saját, önálló irányvonalukat.

1945-ben az Algériai Kommunista Párt (AKP) tűnt a legerősebbnek, amit az ellenállási mozgalomban játszott szerepének köszönhetett, de nem volt elhanyagolható az őslakosok érdekében folytatott tevékenysége sem. Népszerűségét azonban nagymértékben csökkentette az az állásfoglalása, amelyet a kelet-algériai felkelés után tett, ti. hogy elítélte a lázadás szervezőit, az ország függetlenségét pedig nem tartotta időszerűnek.

A következő időszakban meghatározó szerepet játszott a Ferhat Abbasz vezette Algériai Manifesztum Demokratikus Uniója (Union Démocratique du Manifeste Algérien – UDMA), amely olyan független köztársaságot képzelt el, amely ugyanakkor szoros, föderális kapcsolatban marad Franciaországgal. Ennek az új Algériának rendelkeznie kellene saját parlamenttel, kormánnyal és hadsereggel. Amikor az UDMA 1946 nyarán először indult el a választásokon, azonnal átütő sikert aratott és megszerezte a szavazatok túlnyomó többségét. (Abbasz egyébként már 1945-ben szolidaritását fejezte ki a palesztinai nacionalistákkal.) A kommunisták mindennek hatására módosították politikájukat, és innentől ők is a független Algériát helyezték a programjuk középpontjába, de azt már szocialista berendezkedésűnek képzelték el.

A harmadik nacionalista erő, a Messzali Hadzs vezette Mozgalom a Szabadságjogok Diadaláért (Mouvement pour le triomphe des libertés démocratiques – MTLD) az 1946. novemberi választások alkalmával bizonyította be, hogy az egyik legjelentősebb párt a nemzeti mozgalmon belül, ekkor ugyanis a muzulmán lakosság körében ő szerezte meg a legtöbb mandátumot. Algéria teljes függetlenségét akarta, amelynek Franciaországgal nem lesz semmilyen különleges kapcsolata, a két fél egyenrangú partnerekként tárgyal majd egymással.

A három nagy párt mellett egy negyedik mozgalom is hallatta a hangját, az Ulemák³ Szövetsége. Ez a szervezet nem klasszikus pártként működött, politikai szerepet – elvileg – nem is akart játszani. Kulturális célokat tűzött ki maga elé, és ilyen jellegű tevékenységet is folytatott. Vallási és oktatási tevékenysége révén ugyanakkor szükségképpen politikai szerepet is vállalt: hazafiasságra és a nemzeti érzés ápolására buzdította az őslakosokat.

A nacionalisták reményei az 1946 októberében elfogadott alkotmánnyal kútba estek: Algéria továbbra is Franciaország része maradt, függetlenségről szó sem lehetett. A következő évben döntöttek – kemény belpolitikai küzdelmek után – a gyarmat státusáról. Ennek értelmében Algéria hivatalosan Franciaország „három tengerentúli megyéje” maradt, belső ügyei intézésére pedig helyi parlamentet választhattak. Ezeket a választásokat 1948 áprilisában rendezték meg, éppen akkor, amikor Palesztinában a feszültség korábban sosem tapasztalt magasságokba szökött.

Az arab népek körében erősen hatott ugyan a pánarab eszme, de a gyakorlatban ez nem jelentett túl sokat. A húszas-harmincas években nem sok kapcsolat volt a Közel-Kelet és a Maghreb között, a palesztinai események azonban megnövelték az észak-afrikai arabok érdeklődését közel-keleti testvéreik iránt. Izrael megalakulásának az egyik eredménye az volt, hogy az arab népek korábban ritkán tapasztalható figyelemmel és szolidaritással fordultak egymás felé.

Palesztina felosztásától Izrael kikiáltásáig

Az észak-afrikai nacionalistákat a zsidó állam létrehozása a maghrebi francia közösségek kialakulására emlékeztette. Miután úgy látták, hogy a két térség problémái azonosak (Palesztinába a zsidók, Észak-Afrikába a franciák bejövetele), erős szimpátiához jutottak bennük a palesztinok iránt. Az MTLD egy 1947. novemberi nyilatkozatában azt hangoztatta például, hogy a palesztinai arabok harca a cionizmus ellen azonos a maghrebiek francia imperializmus elleni harcával. A nemzeti mozgalom vezetői megpróbálták nyomást gyakorolni annak érdekében, hogy Franciaország ne szavazza meg a felosztási határozatot az ENSZ-ben. Azzal is fenyegetőztek, hogy ellenkező esetben komoly következményekre lehet számítani Észak-Afrikában.

A közel-keleti és a maghrebi nacionalisták közeledésének fontos jele volt az Arab Liga égisze alatt ekkoriban megtartott kairói kongresszus, amelyen szinte minden arab nép képviseltette magát, a palesztinok is. A tanácskozás felszólította a ligát, hogy nyilvánítsa „idejétmúlttá” a Tunéziára és Marokkóra kényszerített francia protektorátust és „törvénytelené” Algéria megszállását. Ezeknek az országoknak a függetlenségét azzal is elő kívánták segíteni, hogy képviselőiket meg akarták hívni az Arab Liga vezető testületeibe. 1948 elején meg is alakult az egyiptomi fővárosban a Maghreb Felszabadítási Bizottsága, élén a köztiszteletben álló marokkói Abd el-Krímmel. Ezek a folyamatok megmagyarázzák azt, hogy a francia sajtó miért volt olyan ellenséges az Arab Ligával az első arab–izraeli háború idején. Franciaországban sokan úgy tekintettek rá, mint a brit politika eszközére, amely igyekszik befolyást szerezni Francia Észak-Afrikában.⁴

A felosztási határozat, amely Palesztinában számarányukhoz képest aránytalanul nagy területet juttatott a zsidó lakosságnak, egyöntetű tiltakozást váltott ki az algériai muzulmánok körében.⁵ A különböző vallásos körökben és a mecsetekben állandó témául szolgált Palesztina, a hívek pedig a későbbiekben gyakran imádkoztak

az arab harcosok győzelméért. A Messzali Hadzs-féle MTLD próbált meg elsőként adományokat gyűjteni annak érdekében, hogy a palesztinai arabok cionistaellenes harcát segítse.

Az arab nyelvű lapok bő terjedelemben kommentálták a felosztási határozatot, természetesen a keserű kritika hangján. A *L'Israh* című arab nyelvű újság leköszölte Mohamed Ali Taharnak, az egyik egyiptomi lap főszerkesztőjének azt a cikkét, amelyben a szerző kijelentette, hogy az ENSZ a zsidók befolyása alatt áll, akik korrupció útján elérték, hogy a világszervezet székhelyét az eredetileg tervezett San Franciscóból áttegyék New Yorkba, ahol hárommillió honfitársuk él. A főszerkesztő azzal is megvádolta Haiti ENSZ-nagykövetét, hogy tízezer dollárt fogadott el a felosztás megszavazásáért. Az ismert muzulmán teológus, Ibrahimi sejk a szintén arab nyelven megjelenő *El Bassair* február 2-i számában szomorúan azt írta, hogy „a keleti érdeknek egy védelmezője sincs nyugaton”, „a keresztény államok pedig új típusú keresztes háborút kezdtek, amelyben a zsidók a hadianyag részét képezik”. A nagy tekintélyű El Okbi sejk az MTLD-hez közelálló *Maghrib Al Arabi* című lapban csatlakozott Messzali pártjához, és leszögezte, hogy „a beszédek ideje lejárt. Szent harcot kell folytatnunk, fel kell áldoznunk javainkat, embereinket, minden városban, minden faluban bizottságokat kell alakítanunk Palesztina védelmében, amelyek pénzt fognak gyűjteni, össze fogják állítani azoknak a névsorát, legyenek azok férfiak vagy nők, akik önkéntesként harcolnak a dzsihádban, és akik készen állnak, hogy az első adandó alkalommal harcba szálljanak. (...) Ki más vállalhatná e hatalmas feladatot, mint az az MTLD, amely jelenleg az algériai lakosság többségét képviseli, és amelynek az élén a nagy Messzali áll?”⁶ Látható, hogy a felosztás elleni küzdelem lehetőséget teremtett arra is, hogy a nacionalista pártok belpolitikai tőkét kovácsoljanak a helyzet adta lehetőségből, amire a közelgő választások miatt amúgy is nagy szükségük volt. El Okbi úgy gondolkodott, hogy „nemzetünk tízmillió lelket számlál. Minden családfő adhat fejenként ezer frankot, vagy ha nagyon szegény a család, akkor százat, Palesztina védelmében. Ily módon százmilliókhoz jutunk. (...) Csak az MTLD választát várjuk.” A már idézett *L'Israh* pedig közölte a nagy nemzeti hős, Abd el-Kader dédunokájának a felhívását, amelyben minden honfitársát a palesztinai szent háborúban való részvétellelre buzdította.

Annak ellenére, hogy a nacionalista sajtó rendkívül hevesen támadta az ENSZ-t és természetesen a francia kormányt is, amiért az megszavazta a felosztási határozatot, az algériaiak tömegeit nem ragadta magával ekkoriban a cionistaellenes retorika.⁷ Talán szerepe van ebben annak is, hogy – mint láttuk – nagy jelentőségű politikai események zajlottak le ekkor Algériában: ez év tavaszán választották meg első ízben az algériai gyűlést, „parlamentet”, amely a „három tengerentúli megye” belügyeit és pénzügyeit intézte. A választási küzdelem ideiglenesen elterelte a figyelmet Palesztináról, de nem annyira, hogy a probléma teljességgel lekerüljön a napirendről.

Ez már csak azért sem történhetett meg, mert a nacionalista pártok és a vallásos szervezetek állandóan foglalkoztak a kérdéssel. A muzulmán lakosság elkeseredettségét mutatja, hogy számos alkalommal bíralták a kormányt a felosztási határozat megszavazásáért. Sokan úgy vélték, hogy Franciaország ezzel a gyarmatain élő nagyszámú iszlámhívő lakos érzelmeit és érdekeit sértette meg. A tiltakozások a legkülönbözőbb módokon nyilvánultak meg. Január 24-én Constantine-ban egy vallási ünnepen előadtak egy szindarabot, amely az Arab Liga vitáit mutatta be. A szíriai küldöttet alakító színész éles kirohanást intézett Franciaország ellen, amiért az Palesztina felosz-

tása mellett foglalt állást. Ez a lépése a színész szövege szerint „fokozta az iránta meglévő gyűlöletet és erősítette a muzulmánok megvetését. Az általa hozott döntés azt mutatja, hogy a kormány lenézi a muzulmán lakosságot.”⁸

A palesztinai arabok melletti kiállásban a nacionalista politikusok mellett – érthető módon – az ulemák játszottak meghatározó szerepet. Így volt ez már korábban is, hiszen az algériai nemzeti mozgalom történetében a harmincas évektől kezdve nagyon hangsúlyosan volt jelen a kulturális és vallási identitás megvédelmezését céljával kitűző áramlat. Az arab–izraeli konfliktus során ez az irányzat felerősödött, legalábbis ami a palesztinai eseményekkel kapcsolatos algériai történéseket illeti. El Okbi sejk március eleji nyilatkozata, amelyben minden muzulmán egyesülésére hívott fel, a politika és a vallás összefogását szimbolizálja nemcsak a cionisták, hanem a francia gyarmatosítók ellen vívott küzdelemben is: „azon a napon, amikor egy asztalnál összegyűlik Messzali, El Okbi, Ibrahimi és Ferhat Abbasz, Algéria felszabadulása már nagyon közel lesz”.⁹

Nacionalista válaszok az első arab–izraeli konfliktusra

1948 tavaszán a már említett választási küzdelem miatt kevesebb figyelem fordult Palesztina felé, ennek ellenére érezhetően növekedett a zsidóellenesség. Az állandó palesztinai merényletek ébren tartották az érdeklődést, amely május 14. után, Izrael kikiáltásával és az első arab–izraeli háború kirobbanásával párhuzamosan hallatlanul felerősödött. Az ellenségeskedések feszültséget gerjesztettek a zsidók és a muzulmánok között, különösen Constantine megyében. Az ország keleti része más szempontból is neurálgikus pontnak számított: a 19. századi gyarmatosítás idején ezen a területen sajátították ki a franciák a legtöbb földet, ami a lakosság teljes elszegényedésével, végső soron pedig az őslakos társadalom összeomlásával járt együtt. Nem véletlen, hogy éppen itt, Constantine megyében robbant ki 1945 májusában a függetlenségi jelszavakat hangoztató felkelés. Keleten tehát a cionistaellenes hangulat rendkívül súlyos szociális feszültséggel párosult. A két közösség közötti ellenségeskedések azonban nem mentek el a tettelegességig. Legtöbbször a zsidó lakosok tulajdonában lévő mozik, kávéházak, fűszer- és dohányboltok kollektív bojkottjára szólítottak föl a helyi muzulmán közösség vezetői. Emellett változatlanul hangsúlyosan volt jelen az iszlám jelleg, a mecsetekben a kairói Al-Azhar egyetem főmuftijának utasítására az arab hadseregek győzelméért imádkoztak.¹⁰

Politikai síkon megpróbálták azonnal kihasználni a kínálókozó lehetőséget. Az elmúlt években többen is hangoztatták a nacionalista erők összefogásának szükségességét, aminek a révén sokkal hatékonyabbá válna az antikolonialista küzdelem. A közeledés most megindulhatott, de igazán komoly eredményekkel most sem járt, a politikai ellentéteket ugyanis – a függetlenség kivívásának módzataival, valamint az önálló Algéria jellegével és a Franciaországhoz fűződő viszonnal kapcsolatban – nem sikerült feloldani. A két legnagyobb nemzeti párt, az MTLĐ és a Ferhat Abbasz vezette UDMA közös fellépésénél az ulemák bábáskodtak. Május végén El Okbi és Ibrahimi részvételével találkozott egymással Szátor, az UDMA és Mezerna, az MTLĐ képviselője. A találkozón szóba került egy tiltakozó nagygyűlés rendezése Algirban, illetve egy felvilágosító körút az országban, sajtótájékoztatók tartása, gyűjtések szervezése, valamint táviratok küldése az ENSZ-nek, a francia kormánynak és az Arab Ligának. Tényleges döntések meghozatalára végül mégsem került sor, talán éppen azért,

mert az egyik főkormányzói jelentés készítője szerint „az ulemák és az MTLD nem a Közel-Kelet számára, hanem saját céljaik megvalósítása érdekében akarnak pénzt gyűjteni”.¹¹ A nacionalista pártok ugyanis ezekben az években komoly anyagi problémákkal küszködtek, ezért gyakran tartottak pénzgyűjtő kampánykörutakat az ország minden részén.

Hatalmas felháborodást keltett az, hogy május 20-án a francia nemzetgyűlés a szocialista és a kommunista frakció kezdeményezésére szimpátiáját nyilvánította ki a frissen megalakult Izrael iránt. Az MTLD parlamenti és önkormányzati képviselői tiltakozó táviratokat juttattak el a Nemzetgyűlés elnökéhez és Georges Bidault külügyminiszterhez. Eközben a francia parlament mindenegyes muzulmán honatyja Vincent Auriol köztársasági elnökhöz fordult, akit arra kértek, hogy akadályozza meg Izrael Állam elismerését.¹² A radikális nacionalistáktól némileg eltérő módon a mérsékelt körök elfogadtak volna egy olyan megoldást is, amely elismerte volna Palesztina arab jellegét, garanciákat biztosított volna a zsidó kisebbségnek, és semlegessé nyilvánította volna Jeruzsálemet, amelyet mindhárom nagy monoteista vallás szabadon használhatott volna.

A zsidó állam megalakulásakor nem indult meg az önkéntesek áradata a harcterek felé Algériából, bár valószínűleg látszik, hogy a között az ötszáz tunéziai önkéntes között, akik a mai Líbián keresztül jutottak el Egyiptomba, volt néhány algériai is. Június elején a palesztinai harcok első számú politikai témának számítottak Algériában (is). A muzulmán–zsidó ellentét elmélyült, kisebb incidensek is mindennapossá váltak.

Egy pillanatra úgy tűnt, hogy a politikai erők közötti közeledés sikeres lehet: El Okbi sürgetésére Ferhat Abbas személyesen kereste fel június 2-án Messzalit, akivel létre is jött egy megállapodás, amelynek értelmében létrehozták Szabad Palesztina Védelmi Bizottságát. A két legnagyobb párt közös fellépést határozott el a bizottság keretében, amely kiterjedt a vallási szabadiskolákban tartott felvilágosító előadásokra, imákra és könyörgésekre a mecsetekben, valamint a zsidó tulajdonban lévő üzletek bojkottjára. Abbas vállalta, hogy az UDMA lapjában, a *La République Algérienne*-ben cikksorozatot jelentet meg a bizottság támogatására, míg az MTLD olyan egységeket hozott létre, amelyek feladata a bojkott betartatása és az arab harcosok számára gyűjtések lebonyolítása lenne. A megállapodásnak mind az ulemák, mind az UDMA politikusai nagy jelentőséget tulajdonítottak. A párt algíri szervezete nyilatkozatot fogadott el, amely leszögezte: „a nacionalista pártoknak és a vallásos mozgalmaknak ez az összefogása döntő lépés az Algériai Köztársaság érdekében folytatott antiimperialista harc nemzeti egysége felé”.¹³

Az eufória azonban nem tartott sokáig. A megállapodás megkötése után néhány nappal, június 5-én az MTLD vezetősége bejelentette, hogy önállóan megalakítja Arab Palesztina Algériai Bizottságát. Ahmed Mezerna a bizottság megalakítását azzal magyarázta, hogy a Palesztina érdekében létrehozott bizottság élén „csak az igazán nacionalista párt elnöke”, azaz Messzali állhat.¹⁴ A kollektív vezetést elfogadni nem tudó és a maga körül egyre inkább kultuszt kialakító pártelnök nem volt hajlandó olyan kezdeményezéshez adni a nevét, amelyben nem kizárólag övé a felelősség és a döntési jog. Szerepet játszott továbbá a döntésben az is, hogy az MTLD az önálló bizottság megalakításából megpróbált politikai előnyökre szert tenni riválisaival szemben, és szerette volna ellenőrizni az adományok begyűjtését is.

A radikális párt magatartása felháborította a közös fellépés érdekében oly sokat tevékenykedő ulemákat. Ibrahimí, El Okbi és Bajud sejkek az Ulemák Szövetségének vezetőjével, Taufik El Madanival együtt 12-én látogatást tettek Messzalinál, aki-

nek szemére vetették a lépéseit. A pártelnök megismételte látogatóinak az irányító testület határozatát, amely szerint a védelmi bizottság elnöki tisztét neki kell betöltenie, mivel a muzulmánok túlnyomó többségben nacionalisták. A meglehetősen sajátos érvelést hallva a hittudósok azzal távoztak, hogy az MTLD-vel semmilyen együttműködés sem képzelhető el.¹⁵ A nemzeti pártok összefogása tehát a rendkívül kedvező alkalom ellenére sem valósult meg, amiért a felelősség egyértelműen a Messzali Hadzs vezette MTLD-t terheli.

A szakítás következtében az ulemák és az UDMA június 14-én feladta az eredeti tervét. Ők is megalakították saját szervezetüket Bizottság Palesztina Megsegítésére néven. Elnökké Ibrahimí sejket, titkárrá Ferhat Abbaszt, pénztárossá pedig El Okbi sejket választották. A bizottság első dolga volt táviratot küldeni Georges Bidault külügyminiszternek, amelyben a Nemzetgyűlés Izraelt támogató határozata ellen tiltakoztak. A másik üzenetüket Azzam pasának, az Arab Liga titkárnak juttatták el, ebben biztosították őt az algériaiak szolidaritásáról. A már ismert akciókhoz hasonlóan ez a bizottság is célul tűzte ki pénzadományok gyűjtését és a zsidó kereskedők bojkottját.¹⁶

Azt mondhatjuk tehát, hogy Izrael Állam megalakulása kapcsán ugyanaz a tendencia érvényesült Algériában, mint bármelyik belpolitikai esemény esetében. A hosszú idő óta szorgalmazott nacionalista egység nem jött létre, ami mindenképpen a gyarmatosító franciáknak kedvezett. A két bizottság párhuzamos jelenléte pedig mindenképpen csökkentette a palesztinai arabok érdekében tett algériai lépések hatékonyságát.

Június folyamán tovább erősödött a cionisták elleni kampány. Egyre kiterjedtebbé vált a zsidó kereskedők bojkottja. A muzulmánok nem jártak az izraeliták tulajdonában lévő mozikba és kávéházakba, nem vásároltak az üzleteikben. Az MTLD fiatalokból olyan csapatokat állított fel, amelyek a bojkott betartását ellenőrizték. Olyan rémhíreket is terjesztettek, hogy a zsidó kereskedők mérgezett árukat adnak el az araboknak. Előfordult azonban, hogy a felhívás nem volt elegendő, s voltak, akik továbbra is betértek a tiltott éttermekbe. Ilyenkor igen gyakran előfordult, hogy ezek a csapatok bántalmazták a felhívásnak nem engedelmeskedő embereket.¹⁷ Súlyos incidensekre azonban a felfokozott indulatok ellenére sem került sor.

Az adományok begyűjtése megkezdődött, s helyenként igen sikeresnek is bizonyult. Volt olyan nap, amikor az MTLD-nek Orán megyében nyolcszázezer frankot sikerült összeszednie. A párt két algériai gyűlésbeli képviselője, Mosztfáj és Ferruki ellátogatott az angol főkonzulátusra, ahol átadták az alkonzulnak az irányító testület brit kormánynak szóló gratulációját, amiért „bátor magatartást tanúsított az arab lakosság védelmében”. Az MTLD ugyanekkor egy összmaghrebi fellépésben is részt vett. A tunéziai Új Desztúr Párttal és a marokkói Isztiklállal együtt levelet írt a francia külügyminiszternek, amelyben a három párt tiltakozását fejezte ki „a cionista szervezetek számára a francia adminisztráció által adott könnyítések miatt, amelyeket a pénzadományok Palesztinába való küldéséhez vagy a terrorista bandáikba való toborzásukhoz nyújt”. Felhívták a kormány figyelmét arra a tényre, hogy „egy zsidó állam elismerése akár de jure, akár de facto, nemzetközi téren elkötelezi Franciaországot”, és kijelentették, hogy „a Franciaország által folytatott cionistabarát politika lényegében muzulmánellenes”.¹⁸

Május végén és június elején a Palesztinába utazni szándékozó önkéntesek száma növekedni kezdett. Közülük ebben az időszakban mintegy ötszázan a marszamatrúhi (Egyiptom), mások pedig a Szezei-csatorna partján fekvő ismailiai kiképző-

táborokban tartózkodtak. További kétszáz észak-afrikai önkéntes már a harctereken küzdött az arab seregek részeként. Többségük Tripolitánián keresztül érkezett Egyiptomba, de ezek között az önkéntesek között viszonylag kevés lehetett az algériaiak száma, mert a legtöbben Tunéziából és Spanyol Marokkóból jöttek. Június 7-én egyébként az egyiptomi hatóságok meg is tiltották az önkéntesek belépését az ország területére, a britek pedig – akiknek a nagyhatalmi érdekeit már veszélyeztette volna a térségbeli arab népek szorosabb összefogása – nem engedték meg az áthaladást Tripolitánián keresztül. Az elkövetkező napokban és hetekben ezerötszáz önkéntest fordítottak vissza Dél-Tunézia felé. Az algériai muzulmánok felháborodva fogadták ezeket az intézkedéseket, és ugyancsak tiltakoztak a zsidó önkéntesek leginkább titokban történő behajózása ellen, amit az MTLD szerint a francia adminisztráció még elő is segített.¹⁹ Előfordult, hogy a Tunézián keresztül vezető út bizonytalansága miatt egyesek Marokkón keresztül próbáltak meg eljutni a harcterekre. A marokkói uralkodó ugyanis nem akadályozta az önkéntesek hajón történő utazását a Közel-Keletre.

Az első arab–izraeli háború a későbbi hetekben is kiemelt politikai téma maradt. Rendkívül intenzív volt az ügy kapcsán folytatott propaganda és a különböző pártok tevékenysége. Miután a nacionalista pártok között nem sikerült egységet kialakítani, a különböző politikusok egyre hevesebb kirohanásokkal illették egymást. Ferhat Abbasz a messzalistákat okolta a kudarcért, akik ki akarták sajátítani maguknak a cionistaellenes harc érdemeit. Az ulemák is az MTLD-t vádolták és különösen Ahmed Mezernát támadták, akit „műveletlennek és szemérmetlen harácsolónak” neveztek. Nyilvánosan a szemére vetették, hogy az összegyűjtött adományokat személyes célokra használja fel, például luxusautókat vásárol belőle. A pártok közötti viszony tehát egyre inkább elmérgesedett.

Ezt látva, a helyi vallási közösségek vezetői is cselekvésre szánták el magukat, és kijelentették, hogy nem csatlakoznak egyik Palesztina megsegítésére létrehozott bizottsághoz sem, mert azokat kizárólag politikai jellegűnek tartják. Távíratot küldtek a külügyminiszternek, amelyben felhívták a francia kormány figyelmét arra a „kikezdetlen szolidaritásra”, amely az algériai muzulmánokat palesztinai testvéreikhez köti, és arra buzdították a minisztert, hogy értesse meg a Nemzetgyűléssel, hogy a május 20-i határozata, amelyet „a vallás szisztematikus ellensége”, a kommunista frakció egyöntetű támogatásával fogadott el, tarthatatlan. Felszólították az ország diplomáciájának irányítóját, hogy az ENSZ-ben lépjen fel a Franciaország által védelt negyvenmillió állampolgár nevében, hogy megakadályozzák Izrael Állam elismerését Palesztinában.²⁰ Júliusban a miniszterelnök válaszolt a táviratra, és miután megköszönte a vallási vezetők iránta kinyilvánított bizalmát, biztosította őket arról, hogy a rendkívüli fontosságú palesztinai probléma nagyon komolyan foglalkoztatja a kormányt, és hogy Franciaország nem tesz semmi olyasmit, amivel muzulmán állampolgárainak morális érdekeit sértené. Ennek megfelelően Franciaország részéről hosszú ideig valóban inkább ellenséges, semmint baráti viszony volt tapasztalható Izrael iránt. A palesztin menekültek problémáiért a zsidó államot okolta a francia politikusok egy jelentős része, és az Izraellel szembeni tartózkodásukat csak megerősítve látták a svéd Bernadotte gróf, a tűzszünet kidolgozásával megbízott ENSZ-közvetítő szeptemberi meggyilkolásakor. Decemberben Franciaország tartózkodott a Biztonsági Tanácsban azon a szavazáson, amelyen Izrael ENSZ-felvételi kérelme volt a téma. (A pozitív döntéshez két szavazat hiányzott.) Izrael de jure elismerését a francia kormány csak 1949. május 20-án tette meg.²¹

Az UDMA és az ulemák befolyása alatt álló Bizottság Palesztina Megsegítésére szintén sokrétű tevékenységet fejtett ki az arab harcosok érdekében. Tiltakozást juttatott el a világsszervezethez, amelyben elítélte a cionisták tevékenységét. Bidault külügyminisztertől követelte a tunéziai segélybizottság elnökének, Szadek Besszisznek a szabadon engedését, akit nem sokkal azelőtt tartóztattak le. Hasonló értelemben üzent a tunéziai kormány illetékes miniszterének, és támogatásáról biztosította magát Bessziszt is.

A nacionalisták kiterjesztették zsidóellenes tevékenységüket az egész ország területére. Folytatódott a kereskedelemre és a filmszínházakra meghirdetett bojkott, sőt Tlemcenben még azt is megtiltották a muzulmánoknak, hogy zsidó származású orvosaitak felkeressék. Továbbra is hangoztatták azt az információt, hogy az izraelita kereskedők meg akarják mérgezni az arabokat, ezt azonban még azzal is kiegészítették, hogy mindezt a francia adminisztráció cinkosságával teszik. Az MTLD igyekezett minél több önkéntest eljuttatni a tunéziai gyülekezőhelyekre, ahonnan továbbmentek Palesztina felé. A toborzás feltételei a következők voltak: csak nőtlen férfiak jelentkezhetnek, akik nem hagyták otthon a családjukat, és mindenkinek magának kellett állnia az útiköltségét egészen a líbiai–egyiptomi határig. A párt csak azoknak a költségeit vállalta magára, akiket a francia hatóságok köröztek és üldöztek. Ilyenek egyébként sokan voltak a harcolni szándékozók között. Az önkéntesek száma mindazonáltal nem volt túl magas (maximum néhány száz lehetett), amit az is magyaráz, hogy Tripolitániából a britek által visszatoloncoltak beszámoltak a meglehetősen hideg fogadtatásról.

Az adományok gyűjtése különbözőképpen történt. Az UDMA lapja, az *El Watan* a címlapján Egyiptom uralkodójának, Faruk királynak a fényképével jelent meg, így buzdítván adakozásra az olvasókat. Emellett olyan képeslapokat is árusítottak százfrankos egységáron, amelyek harcoló arab katonákat ábrázoltak. A nacionalisták végül mintegy hatmillió frankot gyűjtöttek össze, amit Ibrahimi sejk adott át Egyiptom párizsi nagykövetének.²²

Főköormányzói jelentések megállapítják, hogy a cionistaellenes propaganda leginkább Orán megyében hatott, aminek az lehet az oka, hogy itt éltek a legnagyobb számban európaiak, ennek következtében a zsidók számaránya is magas volt, ami felerősítette a zsidóellenes hangulatot. Ebben a megyében egyedülálló módon még azt is megtiltották a muzulmán lakosságnak, hogy a zsidó pékek áruit vásárolják. Amellett, hogy a mérsékeltabb muzulmán körök nyugalomra intették a lakosságot, az MTLD szélsőségei igyekeztek felkorbácsolni az indulatokat, és megpróbálták incidenseket provokálni. Akcióikat nem sok siker koronázta. A párt igyekezett minden lehetőséget kihasználni a propaganda érdekében. Azt hangoztatta, hogy a francia kormány egyértelműen a zsidók pártján áll, Cháim Weizmann közelgő párizsi látogatásában pedig Izrael közelgő francia elismerését látta.

Július második felében érzékelhetően csökkent az anticionista propaganda lendülete. Constantine-ban továbbra is fennmaradt a bojkott, ugyanakkor az önkéntesek szisztematikus visszatoloncolása a britek részéről és az egyáltalán nem meleg, sőt egyenesen ellenséges fogadtatás, amivel a mégis átjutókat a Közel-Keleten várták, alaposan lehűtötte a még itthon lévők lelkesedését. A gyűjtések viszont tovább folytatódtak. Rabatban az Isztiklál által kiadott brosrák, nyomtatványok és kiáltványok darabját például kétezer frankért árulták, a bevételt a Palesztinában harcolók javára szánták. Az összegyűjtött pénzt Tangeren keresztül juttatták el a címzetteknek.

A lendület hanyatlásával párhuzamosan azért a figyelem a háború iránt élénk maradt. Különösen nagy visszhangot váltott ki az a hír, miszerint az Arab Liga főtitkára, Azzam pasa kijelentette, hogy az észak-afrikai katonák, akiknek a létszáma már meghaladta az ötezer főt, az arab csapatok legelszántabb és legbátrabb elemeit jelentik, és később a francia gyarmati iga alatt nyögő Észak-Afrika felszabadító hadseregének legütőképesebb egységét fogják majd alkotni.

A közel-keleti arabok minden alkalommal, amikor valamelyik nagyhatalom elismerte Izrael Államot,²³ tiltakozásukat fejezték ki az adott kormánynál. Amikor Franciaország 1948 végén de facto elismerte a fiatal zsidó államot, Algériában mégsem volt tapasztalható különösebb felhőrdülés, ami némiképpen meglepő, ha tekintetbe vesszük a korábbi aktív nacionalista propagandát. Izraeli részről nem tartották kizártnak, hogy a közeljövőben konzulátust nyissanak Algériában, amit viszont a muzulmán körök fogadtak némi szkepticizmussal. Ez utóbbiak tudatták, hogy egyetlen muzulmán sem lesz hajlandó állást vállalni ezen a konzulátuson. Feltették azt a kérdést is, vajon milyen indokokkal lehet magyarázni az izraeli konzulátus megnyitását, amikor egész Észak-Afrikában még egyetlen független arab állam sem hozott létre diplomáciai képviselőt.

Az algériai kommunisták és Izrael megalakulása

A kommunisták álláspontjának kialakításában egyfelől szerepet játszott az, hogy a cionista mozgalmat korábban „reakciónak” minősítették. Másfelől viszont sokkal többet jelentett az, hogy szovjet hatásra 1946–47-ben a palesztinai kérdésnek olyan megoldását látták volna szívesen, amelynek révén az „imperialista” Nagy-Britannia kiszorul a térségből. Ennek megfelelően pártolták a felosztási határozatot, Palesztina két közösségének fegyveres küzdelme alatt pedig a sajtójukban igyekeztek minimalizálni a cionista szélsőségesek (Irgun) tetteit (Dávid Király Szálló felrobbantása, Bernadotte gróf meggyilkolása), amelyeket sokszor a britek számlájára írtak.

Az algériai kommunisták a nacionalistáktól mindvégig gyökeresen eltérő álláspontot foglaltak el a palesztin kérdésben. 1948 tavaszán az AKP minden erejét a belpolitikai küzdelemre fordította. A párt két évvel azelőtt tette magáévá az algériai függetlenség gondolatát és legfőbb célja az volt, hogy a nacionalistákkal a korábbi ellenséges viszonyát szövetségi kapcsolatokra változtassa át. Minden igyekezetével azon volt, hogy az „algériai demokratikus erők”-nek egy nemzeti frontban történő összefogását elérje, amelyben fontos szerepet kapnának a nemzeti pártok. Ebben a törekvésében azonban a lehető legrosszabbkor jött a Szovjetuniónak az a döntése, hogy előbb 1947 novemberében megszavazta a felosztási határozatot, majd 1948 májusában elismerte a frissen kikiáltott Izrael Államot.²⁴ Ez a két diplomáciai lépés, amely komoly felháborodást váltott ki a muzulmán lakosság részéről, nyilvánvaló módon visszaütött az AKP-ra. Nem véletlenül, hiszen a párt korábban – a Francia Kommunista Párttal együtt – minden politikai döntésekor a Szovjetunióra és Sztálin tévedhetetlenségére hivatkozott. Ezekben a hónapokban az őslakosok egyre inkább elhidegültek a párttól, és közömbössé váltak számukra a kommunista célkitűzések.

A kommunista pártnak azért nem sikerült ebben az időszakban létrehoznia az egységfrontot a nemzeti pártokkal, mert számos kérdésben komoly ellentétek feszültek közte és a nacionalisták között. Az UDMA például, amelynek pedig szinte teljesen azonos volt a belpolitikai programja az AKP-val, nem értett egyet a kommunisták

külpolitikai koncepciójával, azzal, hogy mindent a Szovjetunió politikájának rendelték alá. Az ellentétek Palesztina kapcsán felerősödtek.²⁵

Az AKP – ahogyan a szovjetek is – támogatta a felosztási határozatot, mert úgy gondolta, hogy a kialakult súlyos helyzetért a brit imperializmus a felelős. A június folyamán tartott nagygyűléseken a kommunisták arról próbálták meggyőzni a résztvevőket, hogy a Szovjetunió politikája a palesztin kérdést illetően helyes, Palesztina felosztása pedig szükséges lépés volt. Arra figyelmeztettek mindenkit, hogy az Arab Liga „a brit imperializmus játékát űzi”, valamint arra szólították fel az embereket, hogy ne higgyenek a hatóságok provokációinak.²⁶ Támadták Egyiptomot is, amiért nem vették észre az imperialista manővereket. Mindezek miatt a párt nem vett részt a Palesztinában harcoló arabok megsegítésére alakult bizottságok egyikében sem. Távolmaradását többek között azzal indokolta, hogy nem akarta megosztani a lakosságot.²⁷ Nyilvánvaló volt azonban az AKP számára, hogy palesztinai politikája népszerűtlen a muzulmán tömegek körében, ezért mindent megtett annak érdekében, hogy elterelje erről a kérdésről a figyelmet. A Központi Bizottság június 19-i határozatában megismételte belpolitikai célkitűzéseit, az őslakosok érdeklődését pedig a tisztán algériai problémákra szerette volna visszairányítani.²⁸ Ezt az erőfeszítést azonban nem sok siker koronázta, amit jól mutat az a tény is, hogy a párt lapjának, a *Liberté*nek a példányszáma rohamosan csökkent ezekben a hetekben.²⁹

Izrael Szovjetunió általi elismerése jóvátehetetlen kárt okozott a legtöbb arab ország kommunista mozgalmában.³⁰ Támogatottságuk mindenütt drasztikusan visszaesett. Algériában sem volt ez másként. A muzulmánoknak az AKP iránti meglehetősen ambivalens hozzáállását egyáltalán nem javította Sztálin döntése. A párt által a megelőző években megszerzett presztízs szinte teljesen eltűnt. A szervezet vezetőinek és aktivistáinak kitartó és hosszadalmas munkával csak hónapok múlva sikerült valamelyest helyreállítani a párt tekintélyét az algériai őslakosok körében, ehhez azonban az is kellett, hogy Palesztina iránt csökkenjen az érdeklődés.

Az algériai zsidók

Az ENSZ felosztási határozata a mintegy 140 000 főnyi algériai zsidóság – az összlakosság 1,5%-a³¹ – körében egyszerre váltott ki kitörő örömet és aggodalmat. Ez az aggodalom körzetenként más és más módon nyilvánult meg. Constantine környékén, ahol a zsidó lakosság soraiban abszolút többségben voltak a cionisták, az izraelita közösség még jól emlékezett a két közösség között 1934-ben lezajlott véres incidensekre.³² Ennek következtében – még céljaik ideiglenes feladása árán is – az itteni zsidók nagyon óvatosak maradtak, és kerültek minden olyan helyzetet, amelyben a muzulmánokkal való összecsapásokra sor kerülhetett volna. Még erősebb volt a félelem Sétif környékén, ahol a zsidó szervezetek a gyarmatosítókkal szövetségben politizáltak, így az irántuk meglévő gyűlölet még tovább fokozódott. A déli területeken viszont, ahol a két közösség közötti kapcsolatok hagyományosan szorosabbak voltak, mint a tengerparti sávban, a muzulmánok és a zsidók között legalábbis látszólag fennmaradt a szívélyes viszony.³³

Az Algériában élő zsidók, jóllehet sokkal diszkrétebben, szintén igyekeztek pénzt szerezni a cionisták javára, valamint aláírásokat is gyűjtöttek. Figyelemre méltó, hogy nemcsak az arabok, de az algériai zsidók is megpróbálták önkénteseket eljuttatni Palesztinába, pénzadományokkal együtt. A zsidó önkéntesek száma azonban még az

igen csekély muzulmán harcosok számát sem érte el.³⁴ Érdekes az is, hogy egyes izraeliták – az arabok hasonló lépésére válaszul – bojkottot hirdettek a muzulmánok tulajdonában lévő kiskereskedelem ellen.³⁵

Történtek azonban olyan kezdeményezések is, amelyek arra irányultak, hogy csökkentsék a bizalmatlanságot a muzulmánok és a zsidók között. Algír izraelita közössége, miután igencsak tartott attól, hogy az 1947. novemberi felosztási határozat miatt incidensek robbannak ki a többségben lévő muzulmánok és a zsidók között, 1948. január elején azzal a kéréssel fordult El Okbi sejkhez, hogy kezdjenek tárgyalásokat a sajnálatos palesztinai események következtében várható esetleges zavargások és összecsapások megelőzése érdekében.³⁶ A sejk nem fogadta el a közeledést. Mások, mint például a Francia–Muzulmán Baráti Társaság elnöke, Loufrani, megpróbáltak találkozókat és bizalomerősítő megbeszéléseket szervezni a két népcsoport képviselői között, nem túl nagy sikerrel.

Az algériai zsidó közösség vezetői mindenáron el akarták kerülni a feszültség fokozódását, és mindent megtettek annak érdekében, hogy ne hívják fel magukra a figyelmet. Nem akartak támadási felületet nyújtani, ezért már március óta nem jelentették meg egyetlen napilapjukat és folyóiratukat sem. Erre már csak azért is jó okuk volt, mert amikor 1948 októberében Algírban elkezdték a cionista *Israël* és *Mission* című lapjaik terjesztését, akkor ezt a lépést a muzulmánok nagyon ellenségesen fogadták. A félelem azonban nem akadályozta meg őket abban, hogy adományokat és pénzt gyűjtsenek a palesztinai zsidók javára. Milianában négyszázezer frankot gyűjtöttek össze, ami mindenképpen komoly összegnek számított. A június 27-én Montreux-ben rendezett zsidó világkongresszuson négy algériai izraelita vett részt, jelezve azt, hogy nem mondanak le a cionista mozgalomban való részvételről.

Előfordultak erőszakos cselekmények is, például zsidó temetők és sírok meggyalázása, amelyek riadalmat és elkeseredést okoztak az izraeliták között, mindezek ellenére a zsidó lakosság május óta valóságos örömmámorban élt, amit nyilvánvaló módon Izrael megszületése váltott ki. Ez az öröm abban is kifejezésre jutott, hogy a harcok kirobbanását követően fiatal algériai zsidók megpróbáltak eljutni a Közel-Keletre, még hozzá Marseille-en keresztül, nemzetközi cionista szervezetek segítségét felhasználva. A főkormányzói jelentésekből kitűnik, hogy elsősorban a legszegényebb sorban élők próbáltak meg a fiatal államba eljutni, abban a reményben, hogy jobb körülmények között élhetnek majd.³⁷ Az izraelita közösség vezetői ugyanakkor egyáltalán nem támogatták a fiatal zsidó önkéntesek Palesztinába való elindulását, sőt vannak olyan adatok, amelyek arra utalnak, hogy több önkéntest is kíméletlenül visszafordítottak.³⁸ Az 1948-as év vége felé némileg emelkedett a titokban útra kelők száma, ami egyébként nagymértékű rosszállást váltott ki a muzulmánok részéről. Izraeli lapértésülések szerint az Észak-Afrikából bevándorolt zsidók száma 1948 végén negyven-ezer lehetett (Algéria: 1931–61 között összesen 7500 fő). Az ország területén ezekből az emberekből tizenöt mezőgazdasági kolónia alakult.³⁹ A zsidóknak Izraelbe eljutni azonban legalább olyan nehéz volt, mint az araboknak, mert a hatóságok az ő utazásait sem támogatták.

Izrael megalakulása az arab világban élő zsidók életére jelentős befolyással bírt. Az 1948 utáni években százezrek hagyták el korábbi hazájukat, hogy a zsidó államban telepedjenek le. Marokkóban például több mint háromszázezer zsidó élt, számuk ma kevesebb mint tizennyolcezer, Algériában legfeljebb néhány száz.⁴⁰

1949-re az érdeklődés Palesztina iránt igencsak visszaesett, az ottani arabokkal való szolidaritás azonban nem tűnt el. Szeptemberben Franciaország ötszázmillió

frankot utalt át az ENSZ-nek, amelyet a menekülteknek szánt. Az összegből megközelítőleg tízmilliót a három észak-afrikai francia fennhatóság alatt álló terület, Marokkó, Algéria és Tunézia küldött.⁴¹

Az izraeliek győzelme a kezdeti időszakban nem váltotta be azoknak a zsidóknak a reményeit, akik a háború alatt a jobb élet reményében mentek Palesztinába harcolni. Az az eufória, amely az állam kikiáltása és a háborús győzelem következtében általánossá vált az algériai zsidó lakosság körében, pár év múlva a pesszimizmusnak adta át a helyét. A Közel-Keletről érkező hírek egyáltalán nem bátorították a további aliját, a bevándorlást. Az Európából érkezett zsidók gyakorlatilag lenézték észak-afrikai hitsorsosait, akik nem beszéltek jiddisül, de többnyire még angolul sem, ami teljesen elszigetelte őket a lakosság többi részétől. Rendkívül nehéz volt a gazdasági helyzet, és a háború befejezése sem jelentette a fegyveres incidensek teljes megszűnését. Szinte lehetetlen volt munkát találni. Mindennek következtében meglehetősen sokan kérvényezték repatriálásukat, és többen vissza is tértek korábbi hazájukba.⁴²

Algériában a figyelem ismét a belpolitikai és a maghrebi kérdések felé fordult. A politikai harc némileg talán enyhült 1948-hoz képest, de az antikolonialista küzdelem nem lankadt, a nemzeti mozgalom pedig legfontosabb céljának továbbra is az önálló Algéria létrehozását tekintette.

Jegyzetek

¹ *Henry Laurens*: Plan de partage de la Palestine: le vote de la France. In.: *Monde arabe Maghreb – Machrek*, N° 159, janvier-mars 1998.

² *Samir Kassir–Farouk Mardam-Bey*: Itinéraires de Paris à Jerusalem. La France et le conflit israélo-arabe (Tome I: 1917–1958). Washington, 1992, 95–104.

³ Nagy tekintélyű iszlám hittudósok.

⁴ *Kassir–Mardam-Bey*: i. m. 1992, 104–106.

⁵ A felosztási határozat szövegét lásd: *Lugosi Győző* (szerk.): *Dokumentumok a Közel- és a Közép-Kelet történetéhez (1914–1980)*. Budapest, 1989, 233–249. A határozat értelmében az összlakosság kevesebb mint harmada a terület több mint felét kapta. Az ENSZ minden arab és muzulmán tagállama „nem”-mel szavazott a felosztási határozatra. Ld.: *Martin Gilbert*: *Izrael története*. Budapest, 2000, 146.

⁶ *Rapports politiques de Quinzaine, année 1948, 1er Semestre*, par Cabinet du Gouverneur Général, Service des Liaisons Nord-Africains (SLNA), Archives d’Outre-Mer (AOM), Aix-en-Provence, GGA 11H56 (a továbbiakban: *Rapports*). Az SLNA a Főkormányzóságon belül működött és titkos jelentéseket készített az adminisztráció legfelsőbb vezetése számára a politikai élet szinte minden eseményéről és szereplőjéről. Kiterjedt ügynökhálózata révén semmi sem került el a figyelmét, így az általa készített jelentések igen pontosan mutatták be a politikai pártok és a nemzeti mozgalom céljait, belső viszonyait. Gyakran előfordult, hogy a döntéshozók számára tanácsokkal is szolgált.

⁷ Nincs nyoma annak, hogy az algériai muzulmánok olyan erőszakossággal reagáltak volna a felosztási határozatra, mint a Közel-Kelet több városában. Vö.: *Gilbert*: i. m. 150. Ezzel szemben viszont például Marokkóban 1947 decemberében zavargások voltak. 1948 júliusában pedig 43 zsidót öltek meg, 155-öt pedig megsebesítettek a palesztinai események miatt feldühödött helyi muzulmánok. Vö.: *Juliette Bessis*: *Maghreb: la traversée du siècle*. Paris, 1997, 320.

⁸ *Rapports*, année 1948.

⁹ Uo.

¹⁰ Uo.

¹¹ Uo.

¹² *Kassir–Mardam-Bey*: i. m. 112.

¹³ *Rapports*, année 1948.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Uo.

- ¹⁶ Uo.
- ¹⁷ Uo.
- ¹⁸ Uo.
- ¹⁹ Uo.
- ²⁰ Uo. A Franciaország gyarmatain élő, francia állampolgárnak tekintett személyekről van szó, akik – különösen a muzulmánok – elutasították Izrael Állam megalakulását és a Palesztinában történeteket.
- ²¹ Franciaország és Izrael viszonyáról a tárgyalta időszakban részletesen lásd: *Salgó László*: A szuezi háromszög 1956. Szuez – Algír – Budapest. Budapest, 1986, 42–44.
- ²² *J. Nagy László*: A Maghreb-országok története (1919–1956). Szeged, 1995, 143.
- ²³ Az Egyesült Államok az elsők között ismerte el a zsidó államot. A döntés körülményeiről lásd: *Joszsi Melman–Dan Raviv*: Igaz barátok. Az amerikai–izraeli szövetség valódi története. Budapest, 1997, 31–40.
- ²⁴ A döntés okairól ld.: *J. Nagy László*: Az arab országok története a XIX–XX. században. Budapest, 1997, 82.
- ²⁵ *J. Nagy*: A Maghreb-országok története. 143.
- ²⁶ Rapports, année 1948.
- ²⁷ *László J. Nagy*: Le mouvement national algérien au temps de guerre froide: les idées de Ferhat Abbas. In.: Cahiers d'histoire de l'institut de recherches marxistes, N° 50, hiver 1992–1993.
- ²⁸ Alger Républicain, 1948. június 19.
- ²⁹ Bulletins Politiques de Quinzaine, année 1948, 2ème Semestre, AOM, GGA 11H56 (a továbbiakban: Bulletins).
- ³⁰ *J. Nagy*: Az arab országok története. 82.
- ³¹ *Bessis*: i. m. 281.
- ³² Augusztus elején véres öldöklésre került sor Constantine zsidó közösségének soraiban. A tragikus eseményeket az váltotta ki, hogy egy izraelita megszensteltetett egy mecsetet. Vidékről érkezett berberék feldúlták és kifosztották a zsidó negyedet, miközben borzalmas jelenetek játszódtak le. Huszonhárom zsidó és három muzulmán meghalt, nyolcvanegyen pedig megsebesültek. A zsidók joggal sérelmezték, hogy a rendőrség és a katonaság tétlen szemlélője volt az eseményeknek.
- ³³ Rapport mensuel d'information sur l'activité musulmane dans le département de Constantine, année 1947, AOM, GGA 11H64.
- ³⁴ Összesen körülbelül ötezer önkéntes ment Izraelbe harcolni, a legtöbben, ezerötszázan az Egyesült Államokból. Az észak-afrikaiak számaránya elenyészőnek mondható. Vö.: *Gilbert*: i. m. 191.
- ³⁵ Rapports, année 1948.
- ³⁶ Uo.
- ³⁷ Uo.
- ³⁸ Uo.
- ³⁹ Bulletins, année 1950.
- ⁴⁰ *Bernard Lewis*: Juifs en terre d'Islam. Paris, 1989. 215.
- ⁴¹ Bulletins, année 1949.
- ⁴² Bulletins, année 1950.